

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ГОД. IV, БР. 7
ШТИП, 2019

VOL. IV, NO 7
STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 4, Бр. 7
Штип, 2019

Vol. 4, No 7
Stip, 2019

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delcev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercrusse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, С. Македонија

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, N. Macedonia

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

13 ПРЕДГОВОР

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Namita Subiotto, editor of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

17 Александра Лазаревска, Виолета Јанушева

ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО НОВИНАРСКИОТ ПОТСТИЛ
НА МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Aleksandra Lazarevska, Violeta Janusheva

THE FOREIGN AND THE LOANWORDS IN THE JOURNALISTIC
SUBSTYLE OF THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE

27 Tuba Uzun

UYGUR DÖNEMİ ESERLERİNDE DUYGUSAL YAKINLAŞMA VE
UZAKLAŞMA GÖSTERGELERİ (FİLLER)

Tuba Uzun

SIGNS OF INTIMACY AND DISAGREEMENT IN TEXTS OF
UYGHUR PERIOD

35 Julian Vasseur

EMPHASE ET EXPRESSIVITÉ DANS LES ÉCHANGES
CONVERSATIONNELS BILINGUES NÉPALI-ANGLAIS

Julian Vasseur

EMPHASIS AND EXPRESSIVITY IN THE DAILY SPEECH
OF NEPALI-ENGLISH BILINGUALS

47 Constantin Ntiranyibagira

LA LEXICALISATION INTRAVERBALE DES FORMES TRANSITIVES
EN KIRUNDI. CAS DES AFFIXES RÉFLÉCHI ET APPLICATIF

Constantin Ntiranyibagira

INTRA-VERBAL LEXICALIZATION OF TRANSITIVE FORMS IN
KIRUNDI. THE CASE OF REFLEXIVE AND APPLICATIVE AFFIXES

55 Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGIE DES PRÉFIXES EN FRANÇAIS

Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGY OF PREFIXES IN FRENCH

65 Наџи Селими
ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА ВО ДИЈАСПОРАТА – ИСТРАЖУВАЊЕ
СПРОВЕДЕНО КАЈ ДЕЦАТА СО МАКЕДОНСКО ПОТЕКЛО ВО
ШВАЈЦАРИЈА
Naxhi Selimi
CULTURAL FACTORS IN LANGUAGE LEARNING – A STUDY ON
CHILDREN OF MACEDONIAN ORIGIN IN SWITZERLAND

77 Марија Соколова
СПОРЕДБЕНА АНАЛИЗА НА ИСТИ СТИМУЛУСИ ОД
МАКЕДОНСКИОТ АСОЦИЈАТИВЕН РЕЧНИК СО ДРУГИ
АСОЦИЈАТИВНИ РЕЧНИЦИ
Marija Sokolova
COMPARED ANALYSIS OF THE SAME STIMULUS FROM THE
MACEDONIAN ASSOCIATIVE DICTIONARY WITH OTHER
ASSOCIATIVE DICTIONARY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

89 Danijela Kostadinović
SYMBOLISM AND MUSICAL ASPECTS OF WIND IN THE SHORT
STORY “ZURLO’S MOST BEAUTIFUL DAY” BY ZHIVKO CHINGO

97 Konan Koffi Syntor
ACTION DANS LA RESACA DE JUAN MARSÉ, QUELLES
ATTRIBUTIONS AUX PERSONNAGES ?
Konan Koffi Syntor
ACTION IN LA RESACA BY JUAN MARSÉ, WHAT ATTRIBUTIONS
TO THE CHARACTERS?

111 Марија Ѓорѓиева Димова
„ОНТОЛОШКИ СКАНДАЛ“: ИГРИТЕ СО ГРАНИЦИТЕ ПОМЕЃУ
СВЕТОВИТЕ И ТЕКСТОВИТЕ
Marija Gjorgjieva Dimova
“ONTOLOGICAL SCANDAL”: GAMES WITH BOUNDARIES BETWEEN
WORLDS AND TEXTS

123 Даниела Андоновска-Трајковска
ХРОНОТОПИТЕ ВО ПЕШНАТА „МИКЕЛАНЏЕЛО“ ОД БОРЧЕ ПАНОВ
Daniela Andonovska-Trajkovska
THE CHRONOTOPES IN BORCHE PANOV’S LYRICAL POEM TITLED
“MICHELANGELO”

- 137 Maguette Dieng**
LA GUERRE EN AFGHANISTAN DANS MUSICA PARA FEOS DE
LORENZO SILVA : ENTRE DENONCIATION ET HOMMAGE
Maguette Dieng
THE WAR IN AFGHANISTAN IN "MUSICA PARA FEOS" BY
LORENZO SILVA: BETWEEN DENUNCIATION AND TRIBUTE
- 151 Ben Hamou Malak**
LANGUE ET THÉÂTRALITE DANS UN CAPTIF AMOUREUX DE
JEAN GENET
Ben Hamou Malak
LANGUAGE AND THEATRICALITY IN UN CAPTIF AMOUREUX
BY JEAN GENET
- 161 Samia Boudaa**
EFFET DE PALIMPSESTE DANS LE ROMAN LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRERES SCHILLER DE BOUALEM SANSAL
Samia Boudaa
EFFECT OF PALIMPSEST IN THE NOVEL LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRÈRES SCHILLER BY BOUALEM SANSAL
- 171 Славчо Ковилоски**
НАСЛЕДНИЧКАТА НА ХОМЕР: ДАФИНА ОД СЕЛО ПРОСЕНИК,
СЕРСКО
Slavcho Koviloski
SUCCESOR OF HOMER: DAFINA FROM THE VILLAGE OF PROSENIK,
SERRES AREA
- 183 Марија Леонтиќ**
ПОЕТСКИОТ ВИД ГАЗЕЛ ВО РАМКИТЕ НА ОСМАНЛИНСКАТА
ДИВАНСКА КНИЖЕВНОСТ
Marija Leontik
THE POETIC TYPE GAZEL IN THE OTTOMAN DIVAN LITERATURE
- 195 Rabie Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA İŞTİP YÖRESİNİN YÖRÜK MASALLARINDA
FORMEL UNSURLAR
Rabie Rushid
THE FORMAL ELEMENTS RESEARCH OF YORUKS TALE
- 203 Славица Урумова-Марковска**
ДОМОТ КАКО ТРАДИЦИЈА ВО РАСКАЗИТЕ НА МАЏУНКОВ
Slavica Urumova–Markovska
HOME AS A TRADITION IN THE STORIES OF MADZUNKOV

- 213 Danijela Mišić**
HEMINGWAY'S MAN IN STRUGGLE WITH THE SEA AND HIMSELF

КУЛТУРА / CULTURE

- 221 Стојанче Костов**
„ТЕШКОТО“ – СИНОНИМ ЗА ТЕШКО ОРО ОД ТИПОТ НА „ЛЕСНОТО“
Stojance Kostov
THE DANCE TESHKOTO (THE HARD ONE) – A SYNONYMUS OF A
HARD DANCE FROM THE TYPE OF LESNOTO (THE EASY ONE)

- 229 Катерина Деспот, Екатерина Намичева, Михаил Намичев**
ВЛИЈАНИЕТО НА МЕБЕЛОТ ВРЗ КУЛТУРОЛОШКИОТ АСПЕКТ НА
СТАНБЕНИОТ ПРОСТОР ВО ПРВАТА ПОЛОВИНА НА 20 ВЕК
Katerina Despot, Ekaterina Namiceva, Mihail Namicev
CULTURAL ASPECT IN THE APPLICATION OF FURNITURE IN THE
INTERIORS OF SKOPJE'S PALACES FROM THE FIRST HALF OF THE 20TH
CENTURY

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 241 Silvana Neshkovska**
THE “WELFARE” OF ENGLISH COLLOCATIONS AT THE HANDS OF
MACEDONIAN STUDENTS OF ENGLISH

- 251 Veronika Kareva**
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ENGLISH TEACHERS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 263 Лидија Тантуровска**
ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ЗА ЈАЗИЧНИТЕ ГРЕШКИ ПО
МОРФОЛОГИЈА КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ОД МАРИЈА ГРКОВА
Lidija Tanturovska
DOCTORAL DISSERTATION OF MORPHOLOGICAL ERRORS MADE BY
STUDENTS IN PRIMARY EDUCATION BY MARIJA GRKOVA

- 273 Ранко Младеноски**
ЗНАЧЕЊЕТО НА КНИЖЕВНИОТ ТЕКСТ КАКО ПРОЦЕС
Ranko Mladenoski
SIGNIFICANCE OF THE LITERARY TEXT AS A PROCESS

287 ДОДАТОК / APPENDIX

ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Ми претставува чест да бидам член на меѓународниот Уредувачки одбор на „Палимпсест“, меѓународно списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања, иницирано и формирано на Филолошкиот факултет во Штип пред три години, а ми претставува и особена чест да учествувам со предговор за седмиот број.

Од првата година па до сега списанието излегува редовно во два броја годишно со широк спектар на трудови од сите предвидени рубрики („Јазик“, „Книжевност“, „Култура“, „Методика на наставата“, „Прикази“), со автори од разни земји и од различни истражувачки профили. Објавувањето на списанието во електронска форма е многу важно, бидејќи овозможува побрза дистрибуција и отворен пристап, а со тоа и поширок круг на читателска публика како и поголеми можности за примена на резултатите од објавените трудови.

Во „Палимпсест“ бр. 7 има 25 трудови (12 оригинални научни трудови, 10 стручни трудови, 1 прегледен труд и 2 приказа) на автори од единаесет држави и тоа Македонија, Турција, Франција, Бурунди, Бенин, Швајцарија, Србија, Брегот на Слоновата Коска, Сенегал, Мароко, Алжир, напишани на македонски, англиски, француски и турски јазик. Трудовите ги пополнуваат сите рубрики на списанието. Квантитативно доминираат трудовите од рубриката „Книжевност“ (вкупно 12, а во нив се истражуваат дела на класици и на современи македонски, руски, турски, шпански, француски, алжирски, американски автори, како и народното творештво), следува рубриката „Јазик“ со 7 статии (истражувања од областа на следниве јазици: македонски, турски, француски, непалски, кирунди), 2 статии се посветени на културолошки истражувања (за етнокоролошките карактеристики на ората Тешкото и Лесното и за влијанието на мебелот врз културолошкиот аспект на станбениот простор во првата половина на 20 век во Скопје), 2 статии се од областа на методиката на наставата по англиски јазик, а списанието завршува со рецензијата за докторската дисертација за јазичните грешки поврзани со менливите зборови во македонскиот јазик кај учениците во основното образование од Марија Гркова и со освртот кон научно-литературната монографија на Венко Андоновски за книжевниот текст како процес.

Им честитам и им благодарам на авторите и на сите јазични редактори, рецензенти и соуредници за нивниот придонес кон оформувањето на седмиот број на списанието „Палимпсест“ на кое му посакувам што повеќе читатели!

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

I am honoured to be a member of the International Editorial Board of “Palimpsest”, an international journal for linguistic, literary and cultural research, initiated and established three years ago at the Faculty of Philology in Stip. It is also a great privilege to participate with the foreword of the seventh issue.

From the first year until now, the journal has been published twice a year on a regular basis, with a wide range of papers covering all of the sections (Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews), created by authors from many different countries and various research profiles. Publishing a journal in electronic form is quite significant because it enables faster distribution and open access, thus enabling a wider circle of readership and greater opportunities for applying the results of the published papers.

In the 7th issue of “Palimpsest” there are 25 papers (twelve original scientific papers, ten theoretical papers, one review paper and two book reviews) by authors from eleven countries: Macedonia, Turkey, France, Burundi, Benin, Switzerland, Serbia, Ivory Coast, Senegal, Morocco, and Algeria, written in Macedonian, English, French and Turkish. The papers cover all the sections of the journal. The biggest number of papers belong to the Literature section (a total of twelve papers in which classical and contemporary Macedonian, Russian, Turkish, Spanish, French, and Algerian authors as well as folk arts are the subject of research), followed by seven papers in the “Language” section (with research conducted in the following languages: Macedonian, Turkish, French, Nepalese, Kirundi), two papers are dedicated to the cultural research (on the ethnocoreological characteristics of the folk dances “Teshkoto” and “Lesnoto” and the influence of furniture on the cultural aspect of housing space in the first half of the 20th century in Skopje), two papers are in the field of English language teaching methodology, and finally the journal concludes with a review of the doctoral dissertation on language errors related to inflected words in the Macedonian language among elementary school students by Maria Grkova as well as a review of the literary monograph written by Venko Andonovski on the literary texts as a process.

I congratulate and express my gratitude to all the authors and language editors, reviewers and co-editors for their contribution to the creation of the seventh issue of “Palimpsest”, wishing them a wider readership.

Namita Subiotta, *Editor of “Palimpsest”*

„ОНТОЛОШКИ СКАНДАЛ“: ИГРИТЕ СО ГРАНИЦИТЕ ПОМЕЃУ СВЕТОВИТЕ И ТЕКСТОВИТЕ

Марија Ѓорѓиева Димова

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

marija.gorgieva@gmail.com

Апстракт: Поаѓајќи од теориските премиси за онтолошката доминанта на постмодернистичката проза, овој текст интерпретативно ќе ги елаборира овие теориски премиси врз романот *Преподавател симметрии (Професор по симетрија)* од рускиот автор Андреј Битов. Толкувачкиот фокус ќе биде поставен врз две рамништа: прво, врз интерпретацијата на онтолошките теми и метафикциските постапки преку коишто тие теми се артикулираат во романот на Битов; второ, врз функцијата што ја имаат тие постапки во однос на демонстрирањето на онтолошките игри со границите помеѓу световите (книжевност – стварност, уметност – живот, факт – фикција), помеѓу текстовите (оригинални и преведени, текстови и метатекстови) и помеѓу жанровите.

Клучни зборови: *онтолошка доминанта, постмодернистички роман, метафикција, метатекст.*

Теориски контекстуализации

Теориските дескрипции на постмодернизмот, понудени од страна на Брајан Мекхејл, поаѓаат од тезата за онтолошката доминанта на постмодернистичката проза во смисла на тоа дека постмодернистичките текстови ги актуализираат т.н. посткогнитивни прашања кои се однесуваат или на онтологијата на книжевниот текст или на онтологијата на светот којшто е проектиран во него: „Што е светот? Кои видови светови постојат? Како се тие конструирани? Како се разликуваат? Што се случува кога различните видови светови се поставени во судир или кога границите меѓу нив се нарушени? Кој е модусот на постоење на текстот и кој е модусот на постоење на светот (или на световите) што се проектираат? Како е структуриран проектираниот свет итн.“ (McHale, 2001, стр. 10). Онтолошките тематизации упатуваат на можните проблематизации на границите помеѓу световите и помеѓу текстовите, генерирајќи го т.н. „онтолошки скандал“ (McHale, 2001, стр. 85) како двоен индикатор и на „онтолошкиот релативизам“ со којшто се опишува состојбата на слободно поместување и движење во различни насоки и паралелното поставување на мноштвото облици на постоење и на т.н. „онтолошка имплозија“ која го опишува „светот во постмодернистичката култура којшто станува на сите подрачја несигурен,

кревок или на кој било друг начин разнишан“. (Oraić, 1996, стр. 111). Со оглед на тоа што имплодираноста го генерира и отсуството на какво било цврсто упориште, идеја или стварност кои би служеле како ориентир, следствено, се отвора можноста за движење во бескрај, како и можноста за мултиплицирање на облиците на постоење. Неминовно, во тие процеси е вклучена и книжевноста чијшто онтолошки статус, подеднакво, е разнишан. Дубравка Ораиќ Толиќ ја лоцира потврдата на овие процеси во двете доминантни одлики на постмодернистичката книжевност: во интертекстуалноста и во проблематизираните релации факт – фикција. Во првиот случај, примарен станува односот со другите текстови, така што книжевноста повеќе не се сооднесува непосредно на стварноста, на референтниот свет и на неговите значења, туку до нив доаѓа посредно и интерпретативно упатена кон другите текстови. Додека, пак, во вториот случај, прелевањето помеѓу подрачјата на фикцијата и на фактот ја осведочува дестабилизираноста на границите меѓу книжевноста и стварноста, меѓу фикциското и фактичкото, со можност за слободно движење во двете насоки. Токму теориските перцепции на постмодернистичката проза од страна на Дубравка Ораиќ Толиќ се фокусираат врз овие трансгресии, сугерирани како нејзина доминанта: „Очигледно е разнишувањето на границата фикција – стварност и доминацијата на фикцијата над стварноста ... Колку е посилна конструкцијата и фикционализацијата на стварноста, толку се посилни и одговорите на стварноста – ’стварна‘ или конструирана“. (Oraić, 2005, стр. 187).

Во конкретните книжевни текстови онтолошките теми се артикулирани преку широкиот репертоар метафикциски постапки коишто ги оголуваат модалитетите на кршење на рамките/ границите, а со цел проблематизирање на дихотомниот однос помеѓу светот на фикцијата и емпирискиот свет, и/ или проблематизирањето на односот помеѓу текстовите. „Кршењето на рамката е ризична работа. Намерата е да воспостави апсолутно ниво на реалност, но, парадоксално, ја *релативизира* реалноста; намерата е да обезбеди онтолошки стабилна основа, но уште повеќе ја дестабилизира онтологијата“. (McNale, 2001, стр. 197). Следствено, овие постапки ја афирмираат онтолошката плуралност и нестабилност во книжевниот текст: тоа се постапки кои го оголуваат постоењето на мултиплицирани светови, процесите на конструкција и на дестабилизација на светот проектиран во текстот, како и нивелациите на меѓутекстовните граници.

Интерпретативни контекстуализации

1. *Онтолошките теми во Преподавател симметрии на Андреј Битов*
 Парадигматичноста на романот *Професор по симетрија (Преподавател симметрии, 2008)* на рускиот автор Андреј Битов (1937-2018) во однос на теориско-интерпретативниот модел на Мекхејл произлегува од неговата наративна структура: двата паратекстуални влеза во текстот – поднасловот „роман-ехо, преведен од странски јазик“ и предговорот на преведувачот, поставен како рамковна приказна, не само што упатуваат на жанровската припадност на текстот, туку го (де)мистифицираат и неговото настанување според конвенцијата пронајден ракопис. Имено, *Преподавател*

симметрии е руски превод на романот *The Symmetry Teacher* (1937) од непознатиот англиски автор А. Тајрд Бофин,¹ којшто, според објаснувањето на Битов, за време на една геолошка експедиција во сибирските тајги од 70-тите години на 20 век, по барање на пријателите, почнува да го преведува, „без речник“ и без „доволно познавање и на јазикот и на смислата“, па врз основа на своите белешки, „секој ден раскажував по една приказна како Шехерезада“. (Битов, 2014, стр. 8). Оригиналот бил изгубен, а десетина години подоцна, „еден исклучителен настан“ што го потсетува на расказ од книгата, ќе го поттикне да се наврати на белешките од преводот и да го реконструира романот, потпирајќи се на сеќавањето и на имагинацијата: „Книгата почнав да ја ’преведувам‘ полека, не како што се преведуваат текстови, туку налепници за прекопирање... ’преведувајќи‘ на таков начин сосема го забораив оригиналот“. (Битов, 2014, стр. 9).

Значи, романот-ехо е руски превод од реалниот автор Андреј Битов на англискиот роман од фиктивниот автор Тајрд Бофин којшто е своевидна биографија за животот и творештвото на Урбино Ваноски, познатиот автор од 30-тите години на 20 век, исто така фиктивен, така што се добива тројна цитатна мистификација од повеќекратно вградени текстови, според принципот матрјошка: романот-превод на Битов на романот-биографија на Бофин за писателот Ваноски, во кој се цитирани фрагменти од делата на Ваноски и на Бофин. Фрагментарната сижејна конструкција, која го користи средишниот постмодернистички топос отсутен оригинал, т.е. загубен автентичен текст, достапен само преку неговите оштетени траги, ги прави видливи мноштвото онтолошки нивелации: ги оголува преплетувањата помеѓу световите на фикцијата и на стварноста, на животот и на книжевноста, помеѓу световите на авторите, на нараторите, на ликовите и на читателите, односно помеѓу процесите на пишувањето (на Битов, на Бофин, на Ваноски), процесите на раскажувањето (на Битов кој раскажува анегдоти околу настанувањето на преводот, на Ваноски кој реминесцентно пренесува епизоди од персоналното минато и раскажувањето на Бофин за средбите со Ваноски) и процесите на коментирање (на авторите врз творечкиот процес и на преведувачот врз преведувачкиот процес), што ефектуира со вистински онтолошки скандал. Во оваа смисла, *Преподаватель симметрии* го истакнува својот онтолошки статус, својот модус на постоење, притоа употребувајќи неколку типично метафикциски стратегии за реализација на онтолошките игри со границите помеѓу световите и помеѓу текстовите.

2. Метафикциските постапки во *Преподаватель симметрии* на Андреј Битов

Преподаватель симметрии користи извонредно широк репертоар метафикциски постапки преку коишто на преден план се поставуваат онтолошките теми во романот.

¹ На првата страница дадена е информација за изданието на романот – Лондон, 1937 (патем, тоа е годината на раѓање на Битов), заедно со фотографија од Бофин со податоци за годината на раѓањето и на смртта (1859-1937).

1. Комплексот постапки, кои упатуваат на судирот помеѓу два или повеќе света и коишто на тој начин го оголуваат плуралитетот светови и границите помеѓу нив, се реализира на две рамништа. Од една страна, преку судирот помеѓу фикцискиот свет и историскиот факт на реалниот свет: во романот ги следиме онтолошките нивелации помеѓу фикцискиот свет (поглавјата во романот на Бофин сочинети од делови од текстовите на Ваноски, кој во една фаза објавува и под псевдонимот Рис Воконаби) и фактите од емпирискиот свет (поглавјата во кои се прикажуваат необични епизоди од животот на Ваноски, поглавјата во кои Бофин раскажува за својата средба како млад новинар со Ваноски и воведната белешка во која Битов раскажува за своето „геолошко минато“ и за „дописателската младост“). Од друга страна, судирот помеѓу световите е реализиран преку билингвалната лингвистичка текстура: романот е контаминиран од англицизми (англиски фрази, англиски наслови на раскази, романи и песни)² кои во различен степен се интегрирани во главниот јазик на текстот (понекогаш во оригинал и со латинично писмо, понекогаш во превод или во кирилична транскрипција). Токму различните јазици, различните дискурси, вклучително и оние од науката (од историјата, од психологијата, од филозофијата) и од религијата и различните жанрови вклучени во романескиот текст/ свет конструираат различни светови. На пример, во втората глава *В конце предложения (The Talking Ear)* Из книги У. Ваноски „Муха на корабле“ се цитира необичното двојазично, па и двоазбучно писмо кое нараторот го добива од својот пријател: „Dear fpehd! Raitin Engliih fērst taim in mai laif! I rite uyo in zaimka, haunting uan Amerikan. Zei a not rial soldžers! Bat weri welll ikvipt! We a haunting zem laik kuropatok - smol Raahp vaıld hens - uan пропе шот end sri aups ken bi dresst. Its raze kold tu veit - I dreem about a guud шот of Whisky - luuk! I remembe hau it voz rittn on ze botel! - viz uyo, mai Dalin! Bat tu fa iz ēz Anton! Друг (вор-frend) подполз тихой сапой с самогоном (aue Whicky)“ (Битов, 2014, стр. 121-122).

2. Комплексот постапки кои се во функција на дестабилизација на проектираниот свет и кои паралелно го истакнуваат процесот на негова конструкција, со што се демонстрира слабеењето на фикцискиот свет. Имено, романескиот свет не е директно проектиран за читателот, туку е посредуван со неколку наративни поместувања: книжевните дела на Ваноски се интегрирани во романот на Бофин којшто е преведен од страна на Битов по сеќавање. Судбината на Ваноски е понудена во рамките на раскажувањето на Бофин за средбата со писателот³ и како изложување на нему познатите факти од животот на Ваноски, но и преку раскажувањето на Ваноски за својот живот што, пак, е репродуцирано од страна на Бофин. Ваквото наративно дистанцирање ефектуира врз цврстината на фикцискиот свет, растворајќи го во комплексна интертекстуална структура, градена според конвенцијата

² Тоа е особено забележливо во фуснотите каде што преведувачот коментира голем дел од англиските зборови, барајќи нивни еквивалент во рускиот јазик.

³ „Бев последниот што го видел и последниот што направил интервју со него. Не беше толку интервју, колку исповед“. (Битов, 2014, стр. 17).

пронајден ракопис или според „парацитатната постапка“ којашто Ораиќ ја типологизира како варијанта на празната/ вакантната цитатност во којашто „отсуствува релацијата на совпаѓање помеѓу прототекстот и цитатот“, при што вакантната парацитатност подразбира отсуство на реален прототекст, така што „лажни се и цитатот и прототекстот“. (Oraić, 1990, стр. 18). Притоа, во романот се потенцира двојното присуство на пронајден ракопис: Битов кој ја губи книгата од Бофин и потоа ја преведува по сеќавање, паралелно трагајќи по оригиналот, и Бофин кој го пронаоѓа ракописот од последната книга на Ваноски, за што информира во *Постскриптумот*: „Јас го открив и го издадов *Исчезнување на предметите*, со што започна мојата успешна кариера на издавач. Зад секој пристоеен автор треба да остане непубликуван ракопис – го цитирам Ваноски од нашиот единствен (и како што се покажа, последен) разговор“. (Битов, 2014, стр. 301).

Наративната структура на романот, сочинета од рамковна приказна со бројни секундарни и третостепени наратори, ја ефектуира повеќекратната онтолошка нестабилност, демонстрирајќи го поместувањето на границите помеѓу реалните автори (Битов) и фиктивните автори (Ваноски, Бофин), помеѓу преведувачот како коавтор (Битов) и псевдоавторите (Бофин и Ваноски), помеѓу писателите (Ваноски, Бофин) и редакторите (Битов и Бофин) и помеѓу авторите и ликовите: „Освен тоа, тој му доделил на јунакот за кој пишува (Урбино Ваноски) некакви црти од својата биографија“ (Битов, 2014, стр. 9) така што во крајна линија сите овие (реални и фикциски) фигури, припадници на различни онтолошки рамништа, т.е. светови, како да се одразуваат меѓусебно со што го демонстрираат нивелирањето на границите помеѓу тие светови. Мултиплицираното наративно вграмување, како една стратегија за онтолошко истакнување во романот, користи уште една метафикциска постапка – мизанабим структурите кои Линда Хачон ги класифицира во „отворен диететски нарцизам“ (1984, стр. 7). Во *Преподавател симметрии* овие структури го генерираат удвојувањето од типот приказни во приказна во приказна (односно роман во роман, но и роман за романот или метароман, книга за книга за запаметената книга), така што овие кумулативни ефекти се во функција на дестабилизирање на фикцискиот свет: секоја промена на наративно ниво повлекува и промена на онтолошкото ниво, т.е. промена во светот. На повисоко рамниште, мизанабим структурите ефектуираат со повеќекратни симултани проблематизации и на границите помеѓу животот и книжевноста, помеѓу авторот и читателот, помеѓу авторот и преведувачот, помеѓу меморијата и имагинацијата и помеѓу пишувањето и читањето.

Брајан Мекхејл го посочува авторот како уште едно средство за афирмација на онтолошките теми во постмодернистичкиот роман: „Авторот е онтолошки амфибиска фигура, неизменично присутна и отсутна, кој функционира на две различни нивоа на онтолошката структура: како средство на автобиографскиот факт внатре во проектираниот фикциски свет и како креатор на тој свет, видливо окупирајќи го онтолошкото ниво кое му е супериорно“. (2001, стр. 202). Во контекст на постмодернистичката проза „авторот е слободен да нè соочи со сликата за себе во чинот на продукција на

текстот“. (McHale, 2001, стр. 199). Токму метатемата на авторството и метафикциските постапки на оголување на авторската позиција се дел од онтолошките игри во *Преподаватель симметрии*. Ако фикцискиот текст подразбира хиерархиски координирана релација помеѓу авторот, нараторот, приказната, имплицитниот и реалниот читател, при што авторот и реалниот читател се дел од екстратекстуалната комуникација, тогаш метафикцијата сите овие елементи ги третира како интегрални делови на фикцискиот свет, рedefинирајќи ја комуникацијата помеѓу нив, и самосвесно проблематизирајќи ја дистанцата уметност – реалност. „Во метафикцијата сите елементи на диететскиот универзум се доведени во 'креативен хаос': одново се мешаат функциите на авторот, раскажувачот, читателот, се демонстрира збрканост на сите текстуални фигури и инстанци – од нараторот до ликот“. (Moganjak-Vambugać, 2003, стр. 220-221). Токму романот на Битов го прикажува перманентниот процес на трансфигурација и на трансмутација на комуникативните и на наративните улоги, па онтолошките нивелации се ефектуираат и преку тројното авторство на Ваноски, на Бофин и на Битов. Воведувањето автори, коавтори и псевдоавтори во романескиот текст конструира комплексна метатекстовна структура – текстови во текст, така што романот ги фокусира токму процесите на читање и на толкување на туѓите и на сопствените текстови. Крајниот ефект, повторно, е уште еден „онтолошки скандал“ што резултира со повеќекратното поместување и рушење на границите помеѓу книжевноста (рамништето каде што се поставени книжевните текстови на авторите) и реалноста (рамништето каде што се прикажува приватниот и професионалниот живот на авторите). Во контекст на метатемата на авторството романот актуализира уште еден топос – писателот на работна маса. Според Мекхејл, „метафикцијата во своите текстови го воведува она што се чини непорекливо реална реалност во нивниот перформанс како писатели – а тоа е актот на самото пишување“. (2001, стр. 198). Овој топос има и онтолошки импликации: „Зад реалноста на писателот на работната маса лежи супериорната реалност на самото пишување; но, зад реалноста на пишувањето мора да лежи супериорната реалност на актот на пишувањето што го продуцира“. (McHale, 2001, стр. 198). Во третиот дел од романот *Dooms Day*, во првата глава под наслов *Экстернний вызов (Dooms Day)* Ваноски е прикажан во чинот на пишување на последното дело „Исчезновение предметов“: седнат пред машината за пишување, паралелно коментирајќи го чинот на креација, но отворајќи и пошироки (авто)поетички прашања.

Ваквата паразитатна, метатекстовна романескна структура ги оголува и проблематизациите на меѓутекстовните граници, давајќи им различен статус на текстовите: тие се восприемаат и како миметично моделирање на стварноста и како интертекстуален конструкт и како предмет на читање / толкување / коментирање. Конечно, *Преподаватель симметрии* не е само книга во книга, туку и книга за книгите: за напишаните и за ненапишаните, за реалните и за заборавените/ изгубените книги. Авторите на и во романот претпочитаат да пишуваат за книги, наместо да пишуваат книги, така што тие се прикажани и во улогата на толкувачи и на коментатори на сопствените и на

туѓите текстови. На пример, главата *Посмертните записки Тристрам - клуба* (*The Inevitability of the Unwritten*) од вториот дел *A Couple of Coffins* зборува за книжевниот клуб, наречен според Тристрам Шенди, јунакот од романот на Лоренс Стерн, во кој членуваат автори на ненапишани романи (наместо да пишуваат, тие си ги раскажуваат себеси своите идеи), па според клубскиот правилник од дванаесет точки членството престанува со публикацијата на текстот. „Па, што е довршеното уметничко дело?... Уметничкото дело *не е она што веќе било – туку она што е* (пишано и ненапишано)“, заклучува еден од членовите на клубот. (Битов, 2014, стр. 232).

Интертекстуалните постапки се уште една метафичиска стратегија со којашто *Преподаватель симметрии* ја оголува онтологијата на текстот во насока на проблематизација на меѓутекстовните граници, но и на границите помеѓу жанровите и световите. Романот интегрира неколку типови (интер)текстови, употребувајќи различни референцијални сигнали:

1. Мотоцитатите на почетокот од романот и на почетокот од поглавјата се еден надворешен експлицитен сигнал за „ефективното присуство на еден текст во друг“. (Женет, 2003, стр. 64);

2. Во поголем дел од романот цитатно се интегрирани фрагменти од текстовите на Ваноски, чиешто вметнување е паратекстуално сигнализирани во поднасловите на поглавјето. Станува збор за пет подолги цитати од три различни прозни и поетски дела на Ваноски (*Муха на корабле, Стихи из кофейной чаши, Бумажный меч*);

3. Алузивно-реминисцентните упатувања на туѓи текстови и постапки: на Борхес (во сонот на Ваноски има алузии на *Градината со патеки што се разгрануваат* и на *Вавилонската библиотека*), на Калвино (мизанабим структурите од *Ако една зимска ноќ некој патник*), на Набоков (мотивот огледалност),⁴ на античките митови (за Орфеј и Евридика, за убавата Елена), на Пушкин (наративната структура во *Повестите на Белкин*);

4. Парацитатноста или цитатната мистификација, како основна конструктивна постапка во *Преподаватель симметрии* е интертекстуална структура која го индицира нивелирањето на границите помеѓу рамковниот текст и врамените текстови, помеѓу авторските текстови и оние на псевдоавторите, помеѓу оригиналот и преводот.

Ваквата цитатно-интертекстуална организација на романот ја посредува и проблематизацијата на жанровските граници: фрагментарната сижејна конструкција ја отвора читателската дилема дали станува збор за роман или за збирка раскази кои се меѓу себе поврзани со некоја нејасна референца. Таа дилема ја подгрева и преведувачот во воведната белешка: „Секоја глава од *Преподаватель* може да се прочита како посебно дело, читателот има слобода да претпочита еден или друг расказ како самостоен, но доколку тој ги совлада сите и го наслушне ехото кое се протега од претходниот кон следниот, тогаш ќе го открие и неговиот извор, т.е. ќе го

⁴ Во една фуснота преведувачот забележува: „Дали Тајрд Бофин го читал неговиот врник, идниот автор на *The Real Life of Sebastian Knight?* (Прим. пер.)“, секако мислејќи на Набоков. (Битов, 2014, стр. 10).

прочита самиот роман, а не збирката раскази“ (Битов, 2014, стр. 11-12). Една импликација на интертекстуалните постапки во романот е проблематизирањето на границите помеѓу оригиналот и преводот, во потесна и во поширока смисла. Во потесна смисла, признанието на преведувачот дека тој го прави преводот по сеќавање на оригиналот: „Се разбира, тука беа вовлечени и претпоставки (се двоумев дали некои пасуси беа мои). Откако обновив некои од нив, го забравив оригиналот (како што е забравен и некажаниот настан). Сега наместо сеќавањата за загубената книга бев оптоварен со одговорноста за ракописите што ги предизвика таа и решив да се ослободам од нив и да заборавам на сè“ (Битов, 2014, стр. 9). Следствено, преводот се претставува како авторска креација или, во најмала мера, како коавторство, па затоа во предговорот на преведувачот секоја употреба на поимите превод, преведување се ставени во наводници. Оваа креативна димензија на преводот ја признава и самиот Битов-преведувачот кој во една фуснота забележува: „Од сите песни, оваа ми се допадна најмногу и се обидов да ја препеам. Но, излезе двапати подолга, а за поезијата во неа подобро да не говорам“ (Битов, 2014, стр. 178). Проблематичната релација оригинал – превод е сугерирана и преку вметнувањето на цитат од, како што вели преведувачот, нему омилиениот автор Одоевски: „Имам намера да сподела со вас неколку фрагменти од мојот бележник. Ве предупредувам однапред дека е полн со ужасни крајби: на една моја страница има десет страници чист превод, а потоа страници со екстракции. Бесплезно е да ги шарам страниците со референци кон моите извори; некои од книгите нема да ги најдете, другите нема да ги читате... однапред се поклонувам пред жртвите на мојот грабеж; малкумина во наше време се способни за таква искреност. (В.Ф. Одоевский. Письма к графине Е.П.Р.И о привидениях, суеверных страхах, обманах чувств, магии, каббалистике, алхимии и других таинственных знаках)“ (Битов, 2014, стр. 11). Во поширока смисла, *Преподаватель симметрии* и структурно и во експлицитните коментари го актуализира прашањето за творештвото како превод и за перманентните процеси на прекодирање на реалноста во текст, на текстот во реалност, на текстот во текст. Во прилог на ова оди и фактот што романот од англиски оригинал е преведен по сеќавање на руски јазик, а потоа рускиот превод добива свој превод на англиски јазик во 2014,⁵ што практично значи обратен процес во кој преводот (на руски) е преведен на оригиналот (англиски).

Ако појдеме од дефиницијата на Линда Хачон дека метапрозата е проза за прозата, т.е. „проза која во себе вклучува коментар на сопствениот раскажувачки и/ или јазичен идентитет“ (1984, стр. 1), тогаш *Преподаватель симметрии* како типично метафикциски роман го афирмира коментарот, структуриран и како текст во текст и како текст за друг текст. Романот-ехо на Битов е рефлексивна врз процесите на преведување и на пишување, така што сижејната компактност е дезинтегрирана во корист на авторските рефлексии. Коментарот, практично, го врамува романот: предговорот на преведувачот на

⁵ Andrei Bitov. *The Symmetry Teacher*. A Novel. Translated by Polly Gannon. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2014.

почетокот од романот и постскриптумот на крајот од романот, односно додатокот *Летот на пчелата* кој постои само во англиското издание („нејзината борба многу потсетува на моите обиди да пишувам“) (Битов, 2014, стр. 282),⁶ еднакво како што низ романот се расфрлани експлицитните интратекстовни коментари – на преведувачот, на нараторите и на авторите кои се однесуваат на процесите на преведување, пишување, читање, како и коментарите на одделните книжевни теми и категории (на пример, коментарите за природата на романескниот жанр,⁷ за сижејноста/безсижејноста, за руската книжевност, за метафорите, за односот автор - лик).

Коментарот како метафиксиска постапка има особено комплексна функција во онтолошките игри со границите. На пример, текстовите на Ваноски се „врамени“, т.е. посредувани од страна на Бофин и со тоа стануваат не само коментар, туку и текстови на самиот Бофин. Во белешката на преведувачот Битов ги коментира проблемите со кои е соочен при преводот, главно од лингвистичка природа, бидејќи „рускиот глаголски систем не може да ја следи оваа книжевна акробатика“ на оригиналот кој ги практикува шеснаесетте глаголски времиња во англискиот јазик. „Со средствата на руската граматика не може да се пренесе сè идентично аналогно на оригиналот – тоа во принцип е непреводливо“. (Битов, 2014, стр. 10-11). Понатаму, во поглавјето *Забывчивое слово (A Couple of Coffins from a Cup of Coffe)* со кое започнува вториот дел од романот преведувачот го прекинува наративниот тек за да ги изнесе своите коментари околу преводот или како што вели „мојот ламент над тешкотиите околу преведувањето на ова поглавје“. (Битов, 2014, стр. 37). „...И тука го прекинувам преводот и почнувам со моето сеќавање на забравениот текст. Оригиналната проза остава нешто да се посакува и се плашам дека тоа не можам да го подобрам во мојот превод. Очигледно, Тајрд-Бофин ја пишува својата веќе забравена книга отсутно, правејќи долги паузи (во голема мера на истиот начин како што јас сега го преведувам ова, што ми дава згоден изговор)“. (Битов, 2014, стр. 147-148). Во продолжение се коментираат структурата на оригиналниот текст, руската книжевност, нејзините одделни претставници и нивните книжевни дела и постапки. Понатаму, романот постојано се навраќа на двосмислената природа на зборовите и на неможноста од нивни превод на руски јазик, а белешките на преведувачот, во коишто од вкупно четириесет и пет дури дваесет и четири се посветени на прашања од областа на преводот (информациите на преведувачот во врска со преводите на одделни англиски фрази и имиња),⁸ исто така се од коментаторска природа. Во крајна линија,

⁶ Овој додаток не содржи податоци во однос на авторството, туку само за времето и местото на неговото создавање: 25.4. 2011, 12.00, Визби, Шведска.

⁷ „Современата наука е нелинеарна исто како и романот. Романот е нелинеарен, како и откриетието во науката. Во него одново треба сè да биде откриено, разбираш? ... Во сегашното научно откритие интересна е токму таа нелинеарност на мислата, а не резултатот... ако романот е книга, а откриетието е нелинеарно, тогаш за тоа треба да се напише вистински роман“. (Битов, 2014, стр. 128).

⁸ Во една од фусотите преведувачот ќе забележи: „Не знам како професионалниот преведувач ќе се справи со таква задача... Не, во англискиот јазик ја нема буквата Ш! Ним им се потребни

коментирајќи го процесот на преведување, *Преподаватель симметрии* ги доведува во прашање темелите врз коишто е поставен романот, а којшто во поднасловот се именува токму како роман-ехо и како превод од странски јазик.

Од друга страна, романот содржи и бројни коментари за самиот творечки акт, па во еден момент сите автори коментираат одделни аспекти од креативниот процес: Бофин го коментира својот биографско-романескен приказ на Ваноски, а Ваноски се претставува себеси како автор кој постојано рефлектира врз фазите на пишување книжевни текстови: тој е прикажан како писател кој целиот живот пишува романи („овие две книги ги пишував целиот свој живот, а не довршив ниту една од нив, можеби тоа бил еден роман, всушност, а не два“ (Битов, 2014, стр. 26), кој де се откажува, де одново наоѓа книжевни инспирации во случки од животот („самиот живот ми ја даде мојата следна книга“) (Битов, 2014, стр. 150), ги коментира промените на насловите на своите книги, ги прераскажува накусо нивните содржини. Конечно, неговата констатација упатува на комплексната метафикциска тема за односот книжевност – стварност, уметност – живот: „Разбирате, животот е текст. Кој нема да биде прочитан додека си жив. Но, и текстот е живот! Во секоја линија треба да се крие тајната на следната линија. Како и во животот – ненајавеноста на следниот миг“. (Битов, 2014, стр. 18).

Заклучок

Онтолошките теми во *Преподаватель симметрии* и метафикциските постапки со коишто тие теми се поставени на преден план се во функција на оголување на онтолошката плуралност и нестабилност на светот и на текстот, што претставува доминанта на постмодернистичката проза. Крајната импликација на игрите со границите помеѓу световите и помеѓу текстовите е да се сугерира комплексната метафикциска тема за односот живот – уметност, така што романот на сите рамништа ја потврдува нивелацијата помеѓу нив: животот е творештво, творештвото е живот. Дополнително, романот на Битов актуализира и едно комплексно херменевтичко прашање: имено, актуализирајќи ја темата на преводот и структурно демонстрирајќи го чинот на преведување, *Преподаватель симметрии* недвосмислено го сугерира преводот како иманентно херменевтички чин, т.е. како интерпретативен превод/ пренос на текстови и на смисла. И не случајно, романескиот фокус е поставен врз процесите на преведувањето текстови и јазични фрази, врз процесите на (пре)раскажување секвенци од животот и од книжевноста, воопшто врз процесите на прекодирање на световите, на текстовите и на значењата што, недвосмислено, е перманентен херменевтички процес на потрага по разбирањето на светот и на текстот и по откривањето на нивната смисла.

две букви за тоа: Эс и Эйч. Да, ја немаат и буквата Х, кај нив тоа е Икс. СХАКХ а не ШАХ. (Прим. прев)“ (Битов, 2014, стр. 247).

Библиографија

Битов, А. (2014). *Преподаватель симметрии*. Москва: Аст.

*

Bamburać-Moranjak, N. (2003). *Retorika tekstualnosti*. Sarajevo: Buybook

Bitov, A. (2014). *The Symmetry Teacher*. A Novel. Translated by Polly Gannon. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Hirsch, M. (2008). The Illusion of Infinity: Andrei Bitov's Innovative Poetics of Commentary. *Russian Studies in Literature*, (44) 2, 77-89.

Hutcheon, Linda. (1984). *Narcissistic Narrative. The Metafictional Paradox*. New York and London: Methuen.

McHale, B. (2001). *Postmodernist Fiction*. London and New York: Routledge.

McHale, B. (2002). *Constructing Postmodernism*. London and New York: Routledge.

Oraić-Tolić, D. (1990). *Teorija citatnosti*. Zagreb: GZH.

Oraić-Tolić, D. (1996). *Paradigme dvadesetog stoljeća*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Oraić-Tolić, D. (2005). *Muška moderna i ženska postmoderna: rodjenje virtualne kulture*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Waugh, P. (1996). *Metafiction. The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*. London and New York: Routledge.

Marija Gjorgjieva Dimova

Ss. Cyril and Methodius University, Skopje

“Ontological Scandal”: Games with Boundaries between Worlds and Texts

Abstract: Starting from the theoretical premises for the ontological dominant of postmodern prose, this text interprets these premises in the novel *The Symmetry Teacher* by Russian author Andrei Bitov. The interpretation is focused on two levels: first, interpretation of ontological themes and metafictional devices through which these themes are articulated in the Bitov's novel; secondly, the function of those themes and devices, regarding the illustration of ontological games with the boundaries between the worlds (literature-reality, art-life, fiction-fact), between texts (original and translated texts and meta-texts) and between genres.

Keywords: *ontological dominant, postmodernist novel, metafiction, meta-text.*

ГОД. IV
БР. 7

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. IV
NO 7